

VAIKO SAUGOS ATASKAITOS KORTELĖ 2009

LIETUVA

**Koks vaikų
ir paauglių
saugos
lygis
Lietuvoje?**

**VAIKO
SAUGOS
LIETUVOJE
ĮVERTINIMAS**

**ĮVERTINIMO
SKALĖ**

- Puikus
- Geras
- Vidutiniškas
- Blogas
- Nepriimtinas

TRAUMOS yra pagrindinė vaikų ir jaunuolių (0–19 metų) mirties priežastis Lietuvoje. 2005 metais 279 šios amžiaus grupės vaikai ir jaunuoliai mirė nuo traumų. Jeigu mirtingumo nuo traumų rodiklis Lietuvoje būtų toks kaip Olandijoje, kuri yra viena iš saugiausių valstybių Europoje, tai **221 arba 79 proc. gyvybių galėjo būti išsaugota**.

Vaiko saugos ataskaitos kortelė buvo parengta vykdant Vaiko saugos veiksmų plano projektą, kuris yra Europos iniciatyva, vadovaujama EuroSafe Europos vaiko saugos aljanso, siekiant nustatyti pradinį pažangos vertinimo ataskaitos tašką ir numatyti uždavinius, kaip sumažinti vaikų ir paauglių mirčių ir negalios nuo traumų skaičių Lietuvoje.

Kortelėje apibendrinama Lietuvos situacija atsižvelgiant į jauniausių ir labiausiai pažeidžiamų šalies gyventojų saugumo lygį, įvertinant nacionalinę politiką. Vertinimas paremtas nagrinėjant gerus praktikoje įgyvendinamus politikos pavyzdžius Lietuvoje, skirtus užtikrinti vaikų ir paauglių saugą, iki 2008 metų liepos mėnesio, apimančius tam tikras netyčinių traumų vietas (pavyzdžiui, keliai, namų ir laisvalaikio aplinka), įsipareigojimą imtis veiksmų, žmogiškuosius bei finansinius gebėjimus spręsti traumatizmo problemą. Išsamus vertinime taikytų metodų aprašymas pateikiamas ataskaitos priede.

TRAUMATIZMO SRITIES ĮVERTINIMAS BALAIS (iš 5 galimų)

Mopedų ir motorolerių vairuotojų sauga	★★★★★
Keleivių / vairuotojų sauga	★★★★☆
Pėsčiųjų sauga	★★★☆☆
Dviratinkų sauga	★★★★★
Sauga vandenyje / skendimų prevencija	★★★☆☆
Kritimų prevencija	★★★☆☆
Apsinuodijimų prevencija	★★★★☆
Nudegimų ir apsiplikimų prevencija	★★★★☆
Užspringimų ir uždusimų prevencija	★★★★☆
Vadovavimas vaiko saugai	★★★☆☆
Vaiko saugos infrastruktūra	★★★★☆
Vaiko saugos gebėjimų ugdymas	★★★★☆

Spragos ir reikalingi veiksmai

LIETUVA atliko didelį darbą sprendžiant vaikų ir paauglių saugumo problemas keliuose įskaitant mopedų ir motorolerių vairuotojų bei keleivių ir dviratininkų saugą. Tačiau kitos saugos keliuose sritys, tokios kaip pėsčiųjų sauga, traumos namuose ir namų aplinkoje (pvz., kritimai ir apsinuodijimai) nesulaukė tokio paties dėmesio. Iš pateiktų vaiko saugos įvertinimo balų aišku, kad galima būtų nuveikti daugiau formuojant įrodymais pagrįstą politiką, ją vykdant, siekiant pagerinti traumų, susijusių su skendimais, kritimais, apsinuodijimais, nudegimais, apsiplikymais, užspringimais ir uždusimais profilaktiką bei stiprinant dabartinę vaikų ir paauglių, kaip keleivių, pėsčiųjų bei dviratininkų, saugą. Būtina remti ir finansuoti traumų profilaktikos priemones, kartu integruojant švietimą, inžinerinius sprendimus bei standartų ir taisyklių įgyvendinimą. Šioje vaiko saugos ataskaitos kortelėje pabrėžiamos tam tikros šiuo metu Lietuvoje vykdomos politikos sritys.

LIETUVOJE yra tam tikra infrastruktūra ir žmogiškieji gebėjimai skiriami vaiko ir paauglio saugos problemoms spręsti, tačiau būtinas stipresnis vadovavimas vyriausybės lygmeniu.

Vyriausybės vadovavimas ypač reikalingas siekiant užtikrinti nacionalinės strategijos patvirtinimą ir įgyvendinimą, nustatant konkrečius vaiko ir paauglio saugos tikslus, kad būtų atsižvelgiama į prioritetines sritis ir veiklos trūkumus; skirti finansinius išteklius remti konkrečių vaiko ir paauglio saugos sričių koordinavimą; palaikyti ir stiprinti esamą infrastruktūrą bei pajėgumus, užtikrinti koordinuotą ir įrodymais pagrįstą požiūrį, kad būtų apsaugotas didžiausias Lietuvos turtas – vaikai ir paaugliai. Taip pat labai svarbu remti techninių ekspertų gebėjimų stiprinimą ir bendradarbiavimą, siekiant užtikrinti pasikeitimą informacija apie gerąją praktiką ir jos skleidimo problemas, susijusias su vaikų ir paauglių traumų prevencijos programomis, kurios turėtų būti vykdomos nacionaliniu, regionų ir vietos lygmeniu.

Vyriausybė taip pat gali ženkliai prisidėti remiant gerosios praktikos kultūrą integruojant gerosios praktikos strategijas į nacionalines visuomenės sveikatos programas ir užtikrinant vaiko saugos politikos įgyvendinimą visose srityse.

Būtinai veiksmai...

- Sustiprinti **keleivių/vairuotojų saugą** tobulinant dabartinius nacionalinius keleivių saugą reglamentuojančius teisės aktus, kurie reikalautų, kad vaikai iki 4 metų būtų vežami automobiline kėdutėse, pritaikytose vaiką vežti sėdintį prieš važiavimo kryptį, parengti nacionalinius teisės aktus, reglamentuojančius laipsniškos vairuotojų pažymėjimų išdavimo tvarkos naujiems vairuotojams įdiegimą, stiprinti dabartinių nacionalinių teisės aktų, reglamentuojančių vaikų vežimą ir transporto priemonių vairavimą, vykdymą.
- Sustiprinti **pėsčiųjų saugą** įgyvendinant dabartinį įstatymą, reglamentuojantį greičio apribojimą gyvenamuosiuose rajonuose, įdiegti vairuotojo patikrinimo reglamentavimą, kai avarijos metu sužalojamas pėsčiasis vaikas ar paauglys, remti pastangas, kuriomis siekiama keisti Europos transporto priemonių projektavimo standartus, sumažinančius vaikų ir paauglių sužalojimo riziką (pvz., saugesnio pėsčiajam automobilio buferio aukščio nustatymas).
- Pagerinti **dviratininkų saugą** įgyvendinantį įstatymą, reglamentuojantį šalmų dėvėjimą dviratininkams.
- Stiprinti **vandens saugos/skendimų profilaktikos** pastangas įdiegiant ir vykdamant nacionalinius teisės aktus, reglamentuojančius tvorelių konstrukcijas apie visus visuomeninius baseinus, gelbėtojų kvalifikacijos kėlimą bei jų minimalaus skaičiaus nustatymą vandens pramogų vietose, įgyvendinant dabartinius reikalavimus, nustatančius privalomą plaukimo priemonių bei gelbėjimosi liemenių dėvėjimą vandenyje (ne tik apsaugos priemonių turėjimą, bet ir jų naudojimą).
- Didinti **kritimų profilaktikos** pastangas stiprinant ir įgyvendinant galiojančius teisės aktus, reglamentuojančius statybų konstrukcijų pakeitimą siekiant apsaugoti vaikus nuo iškritimų pro langus, balkonus ir nukritimų nuo laiptų aukštesniuose kaip vieno aukšto pastatuose, uždraudžiant vaikiškų vaikštynių prekybą ir reklamą, įgyvendinant nacionalinius saugumo standartus įrengiant vaikų žaidimo aikštes, įskaitant smūgį silpninančių dangų įrengimą bei jų priežiūrą.
- Gerinti **apsinuodijimų profilaktiką** įdiegiant nacionalinį teisės aktą, reglamentuojantį vaikams saugias vaistų pakuotes, papildant galiojančius teisės aktų reikalavimus dėl vaikams saugių namų valymo priemonių / chemikalų pakuočių reglamentavimo bei užtikrinti abiejų reikalavimų įgyvendinimą.
- Pagerinti **nudegimų ir apsiplikimų profilaktiką** įdiegiant nacionalinius teisės aktus, reglamentuojančius maksimalios vandens temperatūros normatyvą (ne aukštesnės kaip 50°C) vandens čiaupe namų vandentiekio sistemoje bei priimti ir įgyvendinti nacionalinius teisės aktus, reglamentuojančius nedegių medžiagų naudojimą vaikiškiems naktiniams drabužiams gaminti.
- Gerinti **užspringimų / uždsimų prevenciją** reglamentuojant didesnius saugos reikalavimus uždraudžiant arba perprojektuojant tokius gaminius kaip žaliuzes, užuolaidas bei drabužių virveles.
- Didinti **visuomenės informuotumą** apie vaikų ir paauglių traumų riziką namie ir veiksmingus prevencijos sprendimus.

PAŽANGOS RODIKLIŲ ANALIZĖS ATASKAITA

Nacionalinio lygio teisės aktai, priskirti atskiroms traumų grupėms, įtraukti į šį vertinimą, remiantis naujausiais gerosios praktikos duomenimis ir diskusijų su Europos vaiko saugos aljanso nariais bei Europos ekspertais rezultatais. Šios priemonės yra numatytos kaip pažangos įvertinimo kriterijai, kuriomis siekiama stiprinti vaiko ir paauglio saugos ir traumų prevencijos skatinimą nacionaliniu lygmeniu. Jei visi žemiau nurodytieji nacionalinio lygio teisės aktai ir priemonės būtų įgyvendinti ir įvykdyti, Lietuvoje būtų pasiektas vaikų ir paauglių traumų sumažėjimas.

KIEKVIENAS TEISĖS AKTAS AR PRIEMONĖ BUVO ĮVERTINTI PAGAL TOKIĄ SKALĘ:

- Egzistuojantis, aiškiai išdėstytas, įgyvendinamas ir vykdomas (2 balai)
- Egzistuojantis, aiškiai išdėstytas, bet tik iš dalies įgyvendinamas ir vykdomas (1 balas)
- Neegzistuojantis ar aiškiai neapibrėžtas (0 balų)

Mopedų ir motorolerių vairuotojų sauga

Šalies įstatymas, ribojantis mopedų ir motorolerių vairuotojų amžių (mažo galimumo motociklai).	
Šalies įstatymas, reikalaujantis minimalios mopedų ir motorolerių vairuotojų kvalifikacijos (pvz., egzaminas prieš gaunant leidimą vairuoti).	
Šalies įstatymas, ribojantis vaiko ir paauglio, važiuojančio mopedu ar motoroleriu, amžių ir keleivių skaičių.	
Šalies įstatymas, ribojantis mopedų ir motorolerių greitį.	
Šalies įstatymas, reglamentuojantis privalomą šalmų dėvėjimą mopedų ir motorolerių vairuotojams ir keleiviams.	
Šalies ministerija / vyriausybės departamentas įgaliotas rūpintis vaiko ir paauglio, važiuojančio mopedu ar motoroleriu, sauga.	
Vyriausybės patvirtinta Nacionalinė traumų prevencijos strategija, kurioje numatyti tikslai ir jų įgyvendinimo savalaikiškumas siekiant užtikrinti vaiko ir paauglio, važiuojančio mopedu ar motoroleriu, saugą.	
Nacionalinė žiniasklaidos kampanija, mažiausiai kartą per pastaruosius penkerius metus skirta vaiko ir paauglio, važiuojančio mopedu ar motoroleriu, saugai.	

Balų suma (iš 5 galimų)

$$[(\text{😊} \times 7) + (\text{😐} \times 1)] / 16 \times 5 = \text{★★★★★}$$

Automobilių keleivių / vairuotojų sauga

Šalies įstatymas, reglamentuojantis tinkamą keleivių saugos priemonių vaikams ir paaugliams naudojimą.	
Šalies įstatymas, reglamentuojantis, kad vaikai iki 4 m. amžiaus turi būti vežami sėdintys kėdutėse prieš važiavimo kryptį.	
Šalies įstatymas, reglamentuojantis vaikų ir paauglių iki 13 metų vežimą automobilio galinėje sėdynėje.	
Šalies įstatymas, reglamentuojantis pakopinį vairuotojų pažymėjimų išdavimą naujiems vairuotojams (pvz., daugiapakopė programa, skirta naujiems vairuotojams įgauti vairavimo patirties sumažintos rizikos sąlygomis).	
Šalies įstatymas, draudžiantis vaikams važiuoti/vairuoti fermų traktorius.	
Šalies įstatymas, draudžiantis vežti vaikus visureigiais/vairuoti vaikams visureigius (triračius, keturračius visureigius).	
Ministerija / vyriausybės departamentas, atsakingas už vaiko ir paauglio keleivio saugą.	
Vyriausybės patvirtinta nacionalinė strategija, kurioje numatyti tikslai ir jų įgyvendinimo grafikas vaikams ir paaugliams keleivio saugos srityje.	
Nacionalinė programa, kurioje įtrauktas vaiko mokymas namuose apie keleivių saugą.	
Nacionalinė žiniasklaidos kampanija, mažiausiai kartą per pastaruosius penkerius metus skirta vaiko ir paauglio keleivio saugai.	

Balų suma (iš 5 galimų)

$$[(\text{😊} \times 6) + (\text{😐} \times 2) + (\text{😞} \times 2)] / 20 \times 5 = \text{★★★★☆}$$

Pėsčiųjų sauga

Šalies įstatymas, reglamentuojantis greičio ribojimą gyvenamosiose teritorijose (pvz., mokyklų ir žaidimų aikštelių teritorijos).	
Šalies įstatymas, reglamentuojantis vairuotojo atsakomybę už avarijos metu sužalotą pėsčiąjį vaiką (pvz., vairuotojui tenka visa atsakomybė).	
Šalies politika, remianti tam tikras transporto priemonių dizaino standartų pakeitimo pastangas, mažinančias pėsčiųjų sužalojimo riziką.	
Ministerija / vyriausybės departamentas, kuriam pavesta atsakomybė už pėsčiojo vaiko ir paauglio saugą.	
Vyriausybės patvirtinta nacionalinė traumų prevencijos strategija, kurioje numatyti specifiniai tikslai ir jų įgyvendinimo grafikas siekiant užtikrinti pėsčiojo vaiko ir paauglio saugą.	
Nacionalinė žiniasklaidos kampanija, mažiausiai kartą per pastaruosius penkerius metus skirta pėsčiojo vaiko ir paauglio saugai.	

Balų suma (iš 5 galimų)

$$[(\text{😊} \times 2) + (\text{😐} \times 2) + (\text{😞} \times 2)] / 12 \times 5 = \text{★} \text{★} \text{★}$$

Dviratininkų sauga

Šalies įstatymas, reglamentuojantis šalmų dėvėjimą važiuojant dviračiu.	
Ministerija / vyriausybės departamentas, įgalioti rūpintis vaiko ir paauglio dviratininko sauga.	
Vyriausybės patvirtinta nacionalinė strategija, kurioje numatyti tikslai ir jų įgyvendinimo grafikas siekiant užtikrinti vaiko ir paauglio dviratininko saugą.	
Nacionalinė žiniasklaidos kampanija, mažiausiai kartą per pastaruosius penkerius metus skirta vaiko ir paauglio, važiuojančio dviračiu, saugai.	

Balų suma (iš 5 galimų)

$$[(\text{😊} \times 2) + (\text{😐} \times 2)] / 8 \times 5 = \text{★} \text{★} \text{★} \text{★}$$

Sauga vandenyje / skendimų prevencija

Šalies įstatymas, reglamentuojantis apsauginių tvorelių įrengimą viešuosiuose baseinuose.	
Šalies įstatymas, reglamentuojantis apsauginių tvorelių įrengimą privačiuose baseinuose (baseinai įrengti prie namų ar gyvenamojoje teritorijoje).	
Šalies įstatymas, reglamentuojantis reguliarių gelbėtojų kvalifikacijos kėlimą ir atestacijos atnaujinimą.	
Šalies įstatymas, reglamentuojantis minimalių gelbėtojų skaičių paplūdimiuose ar kitose vandens pramogų vietose.	
Šalies įstatymas, reglamentuojantis minimalių gelbėtojų skaičių viešuosiuose baseinuose.	
Nacionaliniai viešųjų baseinų standartai, kurie reglamentuoja vandens gylio žymėjimą, laiptelių kraštų kontrastingomis spalvomis žymėjimą, saugos priemonių inventorių, nutekamųjų angų uždengimą ir naudojamų chemikalų reikalavimus.	
Nacionaliniai standartai, reglamentuojantys vandens saugos ženklų ir simbolių naudojimą (pvz., nardymą draudžiantys ženklai, raudona vėliava, draudžianti lipti į vandenį ir pan.).	
Nacionalinė politika, reglamentuojanti saugą vandenyje laisvalaikio ir pramogų vietose bendruomeniniu lygmeniu (pvz., minimali priežiūra, mokymo ar saugos priemonės ir pan.).	
Politikos įgyvendinimas saugos vandenyje mokymo srityje, įskaitant plaukimo pamokas, kaip privalomą mokymo plano dalį mokyklose.	
Šalies įstatymas, reglamentuojantis privalomą asmeninių plaukimo priemonių/ gelbėjimosi liemenių naudojimą esant vandenyje (pvz., plaukiant valtimi, burlente ir pan.).	
Ministerija/vyriausybės departamentas, įgalioti rūpintis vaiko ir jaunuolio sauga vandenyje.	
Vyriausybės patvirtinta nacionalinė traumų prevencijos strategija, kurioje numatyti tikslai ir jų įgyvendinimo grafikas siekiant užtikrinti vaiko ir paauglio saugą vandenyje.	
Nacionalinė programa, skirta vaiko mokymui namuose apie saugą vandenyje.	
Nacionalinė žiniasklaidos kampanija, mažiausiai kartą per pastaruosius penkerius metus skirta vaiko ir paauglio saugai vandenyje.	

Balų suma (iš 5 galimų)

$$[(\text{😊} \times 2) + (\text{😐} \times 7) + (\text{😞} \times 5)] / 28 \times 5 = \text{★} \text{★}$$

Kritimų prevencija

Nacionaliniai teisės aktai, reglamentuojantys vaikų žaidimo aikštelių įrangos ir dangos paviršių atitiktį saugos standartams.	
Šalies įstatymas, draudžiantis vaikiškų vaikštynių marketingą ir prekybą.	
Šalies įstatymas, reglamentuojantis namų aplinkos pakeitimus siekiant apsaugoti vaikus nuo iškritimų pro langą iš aukštesnių nei vieno aukšto pastatų (pvz., langų apsauga ir užraktai).	
Nacionaliniai teisės aktai, reglamentuojantys privačių ir viešųjų pastatų turėklų konstrukcijos saugą, skirti vaikų apsaugai nuo iškritimo iš balkono ar nukritimo nuo laiptų.	
Ministerija/vyriausybės departamentas, įgalioti rūpintis vaiko ir jaunuolio kritimų prevencija.	
Vyriausybės patvirtinta nacionalinė traumų prevencijos strategija, kurioje numatyti tikslai ir jų įgyvendinimo grafikas siekiant užtikrinti vaiko ir paauglio kritimų prevenciją.	
Šalies programa, skirta vaiko mokymui apie kritimų namuose prevenciją.	
Nacionalinė žiniasklaidos kampanija, mažiausiai kartą per pastaruosius penkerius metus skirta vaiko ir paauglio kritimų prevencijai.	

Balų suma (iš 5 galimų)

$$[(\text{😊} \times 4) + (\text{😞} \times 4)] / 16 \times 5 = \text{★} \text{★}$$

Apsinuodijimų prevencija

Šalies įstatymas, reglamentuojantis saugią vaikui vaistų pakuotę.	
Šalies įstatymas, reglamentuojantis saugią vaikui buitinės chemijos produktų pakuotę.	
Nacionaliniai teisės aktai, susiję su apsinuodijimų kontrolės centrų veikla (pvz., finansavimas ar parama nacionaliniam ar regioniniam apsinuodijimų kontrolės centrui).	
Ministerija/vyriausybės departamentas, įgalioti rūpintis vaiko ir jaunuolio apsinuodijimų prevencija.	
Vyriausybės patvirtinta nacionalinė traumų prevencijos strategija, kurioje numatyti tikslai ir jų įgyvendinimo grafikas siekiant užtikrinti vaiko ir paauglio apsinuodijimų prevenciją.	
Nacionalinė vaiko mokymo namuose programa, į kurią įtrauktos ir vaiko apsinuodijimų prevencijos temos.	
Nacionalinė žiniasklaidos kampanija, mažiausiai kartą per pastaruosius penkerius metus skirta vaiko ir paauglio apsinuodijimų prevencijai.	

Balų suma (iš 5 galimų)

$$[(\text{😊} \times 2) + (\text{😊} \times 3) + (\text{😞} \times 2)] / 14 \times 5 = \text{★} \text{★} \text{★}$$

Nudegimų / apsiplikimų prevencija

Šalies įstatymas, reglamentuojantis maksimalią iš čiaupo tekančio vandens temperatūrą (ne aukštesnę 50°C) gyvenamojoje aplinkoje.	
Statybų techninis reglamentas, reikalaujantis dūmų detektorių įrengimą visuose privačiuose namuose.	
Statybų techninis reglamentas, reikalaujantis dūmų detektorių įrengimą visuose viešuosiuose pastatuose (pvz., ligoninėse, mokyklose ir vaikų priežiūros centruose).	
Nacionaliniai teisės aktai, reglamentuojantys sumažinto polinkio į užsidegimą (RIP) cigarečių pardavimą (pvz., nesukeliančios gaisro cigaretės, skirtos minkštų baldų, lovų ir čiužinių užsidegimo rizikai sumažinti).	
Nacionaliniai teisės aktai, reglamentuojantys saugių žiebtuvėlių konstrukciją.	
Šalies įstatymas, reglamentuojantis nedegių medžiagų naudojimą vaikiškiems naktiniams drabužiams gaminti.	
Šalies įstatymas, reglamentuojantis fejerverkų pardavimo kontrolę.	
Ministerija/vyriausybės departamentas, įgalioti rūpintis vaiko ir paauglio nudegimų ir apsiplikimų prevencija.	
Vyriausybės patvirtinta nacionalinė traumų prevencijos strategija, kurioje numatyti tikslai ir jų įgyvendinimo grafikas siekiant užtikrinti vaiko ir paauglio nudegimų ir apsiplikimų prevenciją.	
Šalies programa, skirta vaiko mokymui apie nudegimų ir apsiplikimų namuose prevenciją.	
Nacionalinė žiniasklaidos kampanija, mažiausiai kartą per pastaruosius penkerius metus skirta vaiko ir paauglio nudegimų ir nusiplikimų prevencijai.	

Balų suma (iš 5 galimų)

$$[(\text{😊} \times 2) + (\text{😐} \times 4) + (\text{😞} \times 5)] / 22 \times 5 = \text{★} \text{★}$$

Užspringimų ir uždusimų prevencija

Šalies įstatymas, reglamentuojantis nesaugių produktų apribojimą ar uždraudimą.	
Šalies įstatymas, reglamentuojantis informatyvių etikečių ant gaminių (pvz., žaislų) naudojimą užspringimų ir uždusimų prevencijai.	
Šalies įstatymas, draudžiantis gaminti balionus iš latekso ir juos parduoti.	
Šalies įstatymas, draudžiantis naudoti nevalgomasias medžiagas maisto produktuose.	
Nacionalinis įstatymas, reglamentuojantis užuolaidų virvelių konstrukciją ir pardavimą.	
Nacionaliniai standartai, reglamentuojantys saugios vaikiškos lovelės konstrukciją.	
Šalies įstatymas, draudžiantis naudoti užrišimo virveles vaikų drabužiuose.	
Ministerija/vyriausybės departamentas, įgalioti rūpintis vaiko ir paauglio užspringimų ir uždusimų prevencija.	
Vyriausybės patvirtinta nacionalinė traumų prevencijos strategija, kurioje numatyti tikslai ir jų įgyvendinimo grafikas siekiant užtikrinti vaiko ir paauglio užspringimų ir uždusimų prevenciją.	
Šalies programa, skirta vaiko mokymui apie užspringimų ir uždusimų namuose prevenciją.	
Nacionalinė žiniasklaidos kampanija, mažiausiai kartą per pastaruosius penkerius metus skirta vaiko ir paauglio užspringimų ir uždusimų prevencijai.	

Balų suma (iš 5 galimų)

$$[(\text{😊} \times 6) + (\text{😐} \times 1) + (\text{😞} \times 4)] / 22 \times 5 = \text{★} \text{★} \text{★}$$

Vadovavimas vaiko saugai

Ministerija/vyriausybės departamentas atsakingi už nacionalinį veiklos koordinavimą vaiko ir paauglio saugos srityje.	
Kiekviename departamente/ministerijoje, dirbančiame vaiko ir paauglio saugos srityje, paskirtas kontaktinis asmuo, atsakingas už vaiko ir paauglio saugos sritį (pvz., kontaktinis asmuo vaiko ir paauglio saugos srityje kiekvienoje ministerijoje: sveikatos, susisiekimo, švietimo ir kt.).	
Traumų prevencija vyriausybės pripažinta nacionaliniu prioritetu (pvz., ar ji įtraukta ar pažymėta kaip prioritetas tam tikrame vyriausybės dokumente ar sveikatos plane).	
Šalyje yra vyriausybės patvirtinta nacionalinė traumų prevencijos strategija, kurios tikslas - vaiko ir paauglio sauga.	
Šalis vykdo nacionalinę alkoholio politiką.	
Vyriausybės departamentas(-ai) skyrė biudžeto lėšų nacionalinių prevencijos programų, susijusių su vaiko ir paauglio sauga, plėtrai/paramai.	
Vyriausybės departamentas(-ai) skyrė biudžeto lėšų mokslinių tyrimų, susijusių su vaiko ir paauglio sauga, plėtrai/paramai.	
Vyriausybės departamentas(-ai) skyrė biudžeto lėšų gebėjimų stiprinimo vaiko ir paauglio saugos srityje plėtrai/paramai.	
Vyriausybės departamentas(-ai) skyrė biudžeto lėšų nacionalinės koordinacinės darbo grupės, užsiimančios vaiko ir paauglio sauga, kūrimui ar plėtrai.	
Vyriausybės departamentas(-ai) skyrė biudžeto lėšų organizacijos kūrimui ar plėtrai, skirtos vaiko ir paauglio saugos koordinavimui.	
Šalis turi organizaciją, kuri yra atsakinga už vaiko ir paauglio saugios veiklos nacionalinį koordinavimą.	

Balų suma (iš 5 galimų)

$$[(\text{😊} \times 2) + (\text{😐} \times 2) + (\text{😞} \times 7)] / 22 \times 5 = \text{★} \text{★}$$

Vaiko saugos infrastruktūra

Šalyje yra organizacija (pvz., vyriausybės departamentas, NVO ar kita agentūra), kuri įgaliota koordinuoti duomenis apie traumas ir rengti veiklos ataskaitas.	
Reguliariai leidžiamos metinės ar dvi metės ataskaitos, kuriose yra surinkta minimali informacija apie visas vaikų ir paauglių mirties nuo traumų priežastis.	
Vykdomi moksliniai tyrimai, nagrinėjantys sąsajas tarp vaikų ir paauglių mirtinų traumų rizikos ir socialinių bei ekonominių aplinkybių šeimoje, mieste ir kaimo gyvenimo bei kitų veiksnių (pvz., paauglių tėvystė, narkotikų ir alkoholio vartojimas).	
Šalis paskelbė ataskaitą apie traumų keliamą naštą, kurioje taip pat analizuojami duomenys apie vaikus ir paauglius.	
Šalyje yra kaupiami duomenys, reikalingi atlikti vaikų ir paauglių traumų sukeliamos naštos analizę (pvz., mirtingumas, negalios trukmės skaičiavimas ir kt.).	
Duomenys apie vaikų ir paauglių (0–17 metų) nelaimingus atsitikimus ir traumas yra prieinami nacionaliniu lygmeniu (pvz., mirtingumo ir sergamumo duomenys).	
Šalis turi sukurtą nacionalinį mechanizmą, kuris leidžia anksti nustatyti naujus pavojus saugai ir greitai reaguoti.	

Balų suma (iš 5 galimų)

$$[(\text{😊} \times 4) + (\text{😐} \times 1) + (\text{😞} \times 2)] / 14 \times 5 = \text{★} \text{★} \text{★}$$

Gebėjimų stiprinimas vaiko saugos srityje

Šalyje yra viena ar daugiau institucijų (pvz., vyriausybės departamentas, NVO ar kitos institucijos), kurių įgaliojimai apima informacijos apie geriausią praktiką platinimą ir skatina gerosios praktikos diegimą traumų prevencijos ir saugos skatinimo srityje.	
Šalyje veikia tinklas/struktūra ar sveikatos priežiūros sistema, kuri vykdo mokymus nelaimingų atsitikimų prevencijos srityje, skirtus būsimiems tėvams ar 0–4 metų vaikų tėvams.	
Šalyje yra veikianti nacionalinė gebėjimų stiprinimo iniciatyva, skirta dirbantiems traumų prevencijos srityje, kuri yra skirta tik traumų prevencijos sričiai arba greta kitų apima ir traumų prevencijos temą.	
Šalyje yra sukurtas bendradarbiavimo tinklas tarp specialistų ir mokslininkų, dirbančių vaiko ir paauglio traumų prevencijos srityje.	
Šalis organizuoja (ar yra organizavusi anksčiau) nacionalinę konferenciją ar regioninį susitikimą apie vaikų ir paauglių traumų prevenciją arba organizuoja (organizavo) nacionalinę konferenciją, kurioje vaikų ir paauglių traumų prevencijos tema sudarė didesnę darbotvarkės dalį.	

Balų suma (iš 5 galimų)

$$[(\text{😊} \times 2) + (\text{😐} \times 1) + (\text{😞} \times 2)] / 10 \times 5 = \text{★} \text{★} \text{★}$$

Vaiko saugos ataskaitos kortelės parengimo metodai

Rengiant ataskaitos kortelę buvo atrinktos priemonės pagal devynias traumų sritis: mopedų ir motorolerių vairuotojų sauga; automobilių keleivių/vairuotojų sauga; pėsčiųjų sauga; dviratininkų sauga; sauga vandenyje/skendimų prevencija; kritimų prevencija; apsinuodijimų prevencija; nudegimų/apsiplikymų prevencija; užspringimų ir uždusimų prevencija; taip pat vadovavimas, infrastruktūra ir gebėjimai. Šios priemonės buvo apibrėžtos ankstesnėje rodiklių nustatymo iniciatyvoje arba remiantis naujausiais duomenimis apie veiksmingas politines priemones nacionaliniu lygmeniu.* Strategijos, kurios žinomos kaip veiksmingos, bet daugiau vykdomos regioniniu ar vietiniu lygmeniu, nebuvo įtrauktos, pavyzdžiui, eismo mažinimo priemonės, skirtos pėsčiųjų ar dviratininkų traumų rizikos mažinimui.

Rodiklių duomenys buvo gauti iš CSAP projekto partnerių, kurie 2008 ir 2009 metais anglų kalba užpildė kompiuterinėje formoje parengtus ir aptartus su konsultacine ekspertų grupe, sudaryta iš Sveikatos ir aplinkos aljanso (HEAL), UNICEF Innocenti mokslinio tyrimų centro, Pasaulio sveikatos organizacijos Europos regiono biuro narių, vaikų ir paauglių rodiklių eksperto ir geriausių turimų žinių vaikų traumų prevencijos srityje eksperto, tyrimo klausimynus. Pirminiams duomenims surinkti buvo reikalingas projekto partneris Lietuvoje (Valstybinis aplinkos sveikatos centras) bendradarbiavimui su atitinkamais vyriausybės departamentais, surinkti tikslią informaciją apie dabartines veiklos kryptis; informacija yra tiksli iki 2008 metų liepos mėnesio.

Kiekvienos srities reitingas pagal penkis balus (žvaigždutes) buvo apskaičiuotas dauginant kiekvienos srities sudėtinis balus iš 5 ir suapvalinant iki artimiausio pusinio balo; bendras įvertinimas yra ekvivalentiškas paskirstytų balų sumai (😊 = 2, 😐 = 1, 😞 = 0) visiems klausimams kiekvienoje srityje ir padalintas iš galimų balų. Galutinis saugumo lygmuo apskaičiuojamas susumavus atskirų sričių balus (🌟 = 49-60 balų, 😊 = 37-48,5 balai, 😐 = 25-36,5 balai, 😞 = 13-24,5 balai, 🚨 = 0-12,5 balų). Atskirų klausimų įvertinimas nebuvo įtrauktas, nes tam reikalingi duomenys, atspindintys konkrečių traumų riziką, ir (ar) tyrimai, palyginantys įvairių vykdomų politinių priemonių efektyvumą tam tikroje srityje, kurie nėra nuosekliai prieinami kiekvienoje traumų srityje arba CSAP projekte dalyvaujančioje šalyje.

*MacKay M, Vincenten J, Brussoni M, Towner L. Child Safety Good Practice Guide: Good investments in unintentional child injury prevention and safety promotion. Amsterdam: European Child Safety Alliance, Eurosafe; 2006.

Vartojamos sąvokos

- **Išvengiamos mirtys** – išvengiamos mirtys buvo apskaičiuotos naudojant Olandijos 2004 metų traumų rodiklį, kur 100 000 gyventojų teko 6,67 vaikų ir paauglių mirtys (0 – 19 metų amžiaus), ir kiekvienos šalies paskutiniųjų metų duomenis. Todėl išvengiamų mirčių rezultatas gali būti šiek tiek pervertintas šalyse, kurios turi 2005 metų duomenis, ir tikėtinas nepakankamas padėties vertinimas tose šalyse, kurios turi senesnius duomenis.
- **Gebėjimų stiprinimas** – išteklių ir santykių plėtojimas, skatinimas ir rėmimas individualiu, organizaciniu, tarporganizaciniu ir sisteminiu lygmeniu, įskaitant veiklą, skirtą didinti asmenų, grupių ir organizacijų sugebėjimus ir įgūdžius planuoti, įsipareigoti ir valdyti iniciatyvas.
- **Vyriausybės patvirtinta strategija** – oficialus rašytinis dokumentas, patvirtintas vyriausybės ir (ar) Seimo, kuriame įtraukti sprendimai, numatantys atsakomybę, principus, tikslus, prioritetus ir pagrindines kryptis tikslams pasiekti. Tai gali būti arba atskiras dokumentas, skirtas tik traumoms, arba didesnės apimties dokumentas, kur traumos ar specifinės traumų sritys yra įtrauktos kaip viena iš keleto prioritetinių sričių.
- **Vyriausybės politika** – aukšto lygio viską apimantis planas, atskleidžiantis vyriausybės požiūrį ar strategiją į tam tikras veiklos sritis.
- **Įgyvendinimas ir vykdymas** – įstatymai, teisės aktai ar normatyvai, kurie naudojami praktikoje ir įgyvendinami taikant konkrečias priemones bei efektyviai vykdomi per skiriamas baudas ir bausmes, jei jos taikomos.
- **Teisės aktas** – elgesio ar veiksmo taisyklė, nurodyta kaip teisiškai privaloma ir vyriausybės vykdomosios ar kontroliuojančios institucijos įgyvendinama.
- **Nacionalinė žiniasklaidos kampanija** – nacionalinio lygmens kampanija, apimanti televiziją, radiją ir / arba plataus masto spausdintines informavimo priemones (plakatai, brošiūros, lankstinukai ir kt.).
- **Ministerija/vyriausybės departamentas** – mažiausiai viena ministerija/vyriausybės departamentas, dokumentaliai atsakingas už veiksmus vaikų ir paauglių saugos srityje (pvz., ministerijos planas, sveikatos tikslai, informacijos skelbimas interneto svetainėje, Konstitucija, tarpministeriniai susitarimai).
- **Šalies programa, skirta vaiko mokymui namuose** – tinklas/struktūra ar sveikatos priežiūros sistema, kuri gali suteikti žinių

besilaukiantiems kūdikio tėvams ir (ar) tėvams, kurių vaikai yra 0–4 metų amžiaus, apie nelaimingų atsitikimų prevenciją. Pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės sveikatos priežiūros darbuotojai gali suteikti tėvams informacijos apie traumų prevenciją (greta kitų sveikatos klausimų). Akušerės Austrijoje yra mokomos naujagimių traumų prevencijos, o vėliau šias žinias perduoda jauniems tėvams.

- **Institucija, atsakinga už vaiko ir paauglio saugios veiklos nacionalinį koordinavimą** – organizacija/institutas/centras/agentūra, įskaitant nevyriausybinę organizaciją, kuri turi specialius

įpareigojimus koordinuoti vaiko ir paauglio saugą arba turinti platesnius įgaliojimus, į kuriuos įtraukta ir vaiko bei paauglio sauga.

- **Iš dalies įgyvendinta ar įvykdyta** – įstatymai, teisės aktai, ar standartai, kurie yra priėmimo procese ar priimti, bet nevykdomi, arba priimti, bet vykdomi nereguliariai.
- **Standartas** – savanoriškas techninis susitarimas, parengtas pagal standartizavimo institucijos ir suinteresuotų šalių, tokių kaip pramonės ir vartotojų, bendro susitarimo pagrindu, kuris numato technines taisykles ir gaires gamintojams ir apibūdina produkto ar paslaugos funkcionavimo tvarką.

Tekstas arba teksto dalys gali būti kopijuojamos, nurodant teksto autorius, leidinio pavadinimą ir leidėją. Rekomenduojamas citavimas: Mackay M., Vincen ten J. Vaiko saugos ataskaitos kortelė 2009 – Lietuva. Amsterdamas: Europos vaiko saugos aljansas, Eurosafe; 2009.

Bendraautorai: A. Laukaitienė, G. Namajūnaitė, D. Aleksejevaitė, D. Bėčienė, L. Ciesiūnienė, V. Andreikėnaitė (Valstybinis aplinkos sveikatos centras); R. Meižienė (Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija); A. Karnilavičius (Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija); A. Birietienė (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija); A. Grustienė (Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės); A. Želviene (Lietuvos sveikatos informacijos centras); D. Banytė (Valstybinė ne maisto produktų inspekcija prie Ūkio ministerijos); G. Graičiūnas, T. Kukliauskas (Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos); prof. G. Kviesskienė (NVO vaikams konfederacija); doc. G. Šurkienė (Vilniaus universiteto Medicinos fakultetas); doc. B. Strukčinskienė (Klaipėdos universiteto Sveikatos mokslų fakultetas).

Autorių išreiškta nuomonė ir pateiktos išvados nebūtinai atspindi partnerių nuomonę.

ISBN: 978-90-6788-398-6 © 2009 m. balandžio mėn.

Europos vaiko saugos aljansas

P.O. Box 75169, 1070 AD Amsterdamas, Olandija

Tel: +31 20 511 4513, Fax: +31 20 511 4510

El.p: secretariat@childsafetyeurope.org

www.childsafetyeurope.org

Vaiko saugos ataskaitos kortelė buvo parengta kaip projekto Vaiko saugos veiksmų planas (CSAP) dalis. Tai plataus masto iniciatyva, kurios tikslas yra naudoti standartizuotas priemones ir procesus siekiant palengvinti nacionalinio veiksmų plano, kurį remtų vyriausybė, parengimą, kad būtų sustiprinta vaiko ir paauglio sauga Europoje. Šiai iniciatyvai vadovauja EuroSafe Europos vaiko saugos aljansas. Projektas iš dalies finansuojamas Europos Komisijos ir vykdomas kartu su Sveikatos ir aplinkos aljansu (HEAL), UNICEF, Keele ir Vakarų Anglijos universitetais, PSO Europos regiono biuru, partneriais iš 26 šalių, įskaitant ir Valstybinį aplinkos sveikatos centrą Lietuvoje.

Vienas iš projekto tikslų buvo nustatyti rodiklių grupę ir standartizuotų duomenų rinkimo priemones vaikų ir paauglių traumų srityje, skirtas įvertinti pradinį vaikų ir paauglių traumų naštos lygį bei vykdomus veiksmus projekte dalyvaujančiose šalyse, siekiant paremti veiksmų planavimą bei suteikti priemones palyginti ir įvertinti pažangą, padarytą mažinant vaikų ir paauglių traumų skaičių, nes šalyse pereita nuo veiksmų planavimo prie jų įgyvendinimo. Šios iniciatyvos veiklos rezultatai yra atskirų valstybių Vaiko saugos ataskaitos kortelės (2009 m.), Vaiko saugos apžvalgos ir apibendrinanti 24 Europos valstybių Vaiko saugos ataskaitos kortelė (2009 m.).

Daugiau informacijos apie CSAP projektą, kitų dalyvaujančių valstybių 2009 m. Vaiko saugos ataskaitos korteles ir Europos duomenų santrauką galima rasti Europos vaiko saugos aljanso internetinėje svetainėje: www.childsafetyeurope.org

bendradarbiaujant su

European Commission

